

Kohtuasi C-562/21 PPU

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

14. september 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Rechtbank Amsterdam (Madalmaad)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

14. september 2021

Menetlusakti esitaja:

Openbaar Ministerie

Menetlusalune:

X

C-562/21 PPU – 1

RECHTBANK AMSTERDAM

INTERNATIONALE RECHTSHULPKAMER

**(Amsterdami esimese astme kohus, rahvusvahelise õiguslase koostöö koda,
Madalmaad)**

[...] Otsuse kuupäev: 14. september 2021

VAHEOTSUS

väljaandmismenetluse akti kohta, mille esitas officier van justitie (prokurör, Madalmaad) sellele kohtule isikute üleandmise seaduse (Overleveringswet, edaspidi «OLW») artikli 23 alusel. Akt esitati 19. mail 2021 ja see puudutab Euroopa vahistamismääruse (edaspidi „EVM“) menetlemist.

EVMi väljastas 6. aprillil 2021 Sąd Okręgowy w Lublinie (Lublina regionaalne kohus, Poola) järgmise isiku vahistamiseks ja üleandmiseks:

X

[...],
kes viibib vahi all Zuid-Oosti vanglas [...],
edaspidi „isik, kelle üleandmist taotletakse“.

1. Menetlus

[...] [riigisisese menetluse käik]

2. Eelotsusetaotlus

2.1 Kohalduv õigus

Liidu õigus

I. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“)

Harta artikli 47 esimene ja teine lõige, artikli 51 esimene lõige ja artikli 52 kolmas lõige sätestavad järgmist:

Artikkel 47

Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele

Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

Artikkel 51

Reguleerimisala

1. Harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Seepärast austavad nad õigusi, järgivad põhimõtteid ning edendavad nende kohaldamist oma asjaomase pädevuse kohaselt, võttes arvesse liidule aluslepingute muudes osades antud volituste piire.

Artikkel 52

Õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine

[...]

3. Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.

- II. Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (2002/584/JSK) (edaspidi „raamotsus 2002/584/JSK“) (EÜT 2002 L [190], lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), muudetud raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24)

Raamotsuse 2002/584/JSK artikli 1 lõige 3 ja artikli 15 lõige 1 on sõnastatud järgnevalt:

Artikkel 1

Euroopa vahistamismääruse määratlus ja selle täitmise kohustus

[...]

3. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6.

Artikkel 15

Üleandmisotsus

1. Vahistamismäärust täitev õigusasutus teeb käesolevas raamotsuses määratletud aja jooksul ja tingimustel otsuse, kas isik tuleb üle anda.

Madalmaade õigus

- III. Isikute üleandmise seadus (OLW)

OLWga (29. aprilli 2004. aasta seadus, *Stb.* 2004, 195), mida viimati muudeti 17. märtsi 2021 seadusega (*Stb.* 2021, 155), rakendatakse raamotsust 2002/584/JSK. Määratlus, mil need on asjakohased, sätestavad OLW artikli 1 sissejuhatav osa ja punkt g), artikli 11 lõige 1, artikli 26 lõige 1 ning artikli 28 lõiked 1 ja 3 järgnevat:

Artikkel 1

Käesolevas seaduses on mõisted defineeritud järgnevalt:

[...]

g. esimese astme kohus: Amsterdami esimese astme kohus;

[...]

Artikkel 11

1. Euroopa vahistamismäärust ei täideta, kui esimese astme kohtu hinnangul esinevad olulised ilmsiks tulnud asjaolud, mis lubavad arvata, et pärast vahistatud isiku üleandmist esineb reaalne risk, et rikutakse talle Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga tagatud põhiõigusi.

Artikkel 26

1. Esimese astme kohus analüüsib [...] üleandmise võimalikkust. [...]

Artikkel 28

1. Esimese astme kohus teeb otsuse isiku üleandmise kohta hiljemalt neliteistkümnendaks päevaks alates kohtuistungi korraldamisest. Kohtuotsus on põhjendatud.
2. Kui esimese astme kohus otsustab [...], et isiku üleandmist ei saa lubada [...], keeldub ta otsuses väljaandmisest.
3. Muudel juhtudel peale lõikes 2 kirjeldatu lubab esimese astme kohus oma otsuses isiku välja anda, välja arvatud juhul, kui ta leiab, et Euroopa vahistamismäärust ei saa täita artikli 11 lõike 1 alusel [...].

2.2 Põhjenduse

- 1 Isik, kelle üleandmist taotletakse, on Poola kodanik. Rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus) peab tegema otsuse 6. aprillil 2021 Poola õigusasutuse välja antud EVM täitmise suhtes, et viidaks täide üleantavale isikule mõistetud kahe aasta pikkune vabadusekaotuslik karistus. See karistus määrati talle 30. juuni 2020 lõplikult jõustunud kohtuotsusega järgmiste süütegude eest: 1) vägivalla abil ja vägivallaga ähvardades kellegi sundimine millegi tegemiseks ning 2) vägivallaga ähvardamine. Puudutatud isik ei ole nõustunud enda üleandmisega Poolale.
- 2 Rechtbank (esimese astme kohus) ei näe ühtegi põhjust, mis takistaks isiku üleandmist, välja arvatud probleem, millega seondub eelotsusetaotluse [] küsimus []*.
- 3 Rechtbank (esimese astme kohus) märkis, et alates 2017. aasta sügisest ilmnevad üleandmistetaotluse esitanud liikmesriigi kohtuvõimu sõltumatuses süsteemsed ja üldised puudused ning seega esinesid need puudused juba kõnealuse EVMi

* Märkus: teksti autor on kasutanud mitmust, kuid see näib olevat kirjaviga, sest eelotsusetaotluses on ainult üks küsimus.

tegemise ajal. Need puudused on alates 2017. aasta sügisest järjest suurenenud. Nende puuduste tõttu on üleandmistootluse esitanud liikmesriigis üldiselt reaalne risk, et olulises osas rikutakse harta artikli 47 teise lõiguga tagatud õiglase kohtupidamise põhiõigust, täpsemalt on reaalne risk, et rikutakse õigust sellele, et asja arutaks sõltumatu kohus.

- 4 Need süsteemsed või üldised puudused mõjutavad (osaliselt) ka harta artikli 47 teise lõiguga tagatud põhiõigust asja arutamisele seaduse alusel moodustatud kohtus. Need puudused tulenevad 8. detsembril 2017 vastu võetud ja 17. jaanuaril 2018 jõustunud seadusest Krajowa Rada Sądownictwa (Poola kohtute nõukogu, edaspidi „KRS“) staatuse ja KRSi rolli kohta Poola kohtuvõimu esindajate ametisse nimetamisel¹. Są Najwyższy (Poola kõrgeim kohus, edaspidi „SN“) asus kohtuasjas BSA I-4110-1/20 23. jaanuaril 2020 tehtud kohtuotsuse resolutsioonis seisukohale, et 2018. aastal jõustunud õigusnormide tõttu ei ole KRS sõltumatu organ, vaid allub vahetult poliitilistele võimudele ning selline sõltumatuse puudumine² toob kaasa puudused kohtunike ametisse nimetamise menetluses. Mis puudutab teisi kohtuid peale SNi, siis järeldatakse resolutsioonis, et kohtukoosseisu ei ole moodustatud Poola kriminaalmenetluse seadustiku tähenduses nõuetekohaselt siis, kui sellesse koosseisu kuulub isik, kes on kohtunikuks nimetatud KRSi ettepanekul vastavalt 2018. aastal jõustunud seadusele, sest puudus kohtuniku ametisse nimetamise menetluses toob kohtuasja asjaoludel kaasa sõltumatuse ja erapooletuse tagatiste rikkumise Poola põhiseaduse, harta artikli 47 ja EIÕK artikli 6 tähenduses. See järeldus ei kohaldu enne resolutsiooni avaldamise kuupäeva tehtud kohtuotsustele ega kohtuotsustele kohtuasjades, mille menetlemist oli teatud kohtukoosseis resolutsiooni avaldamise kuupäeva seisuga juba alustanud³.

Rechtbank (esimese astme kohus) sai ühe teise EVMi asja lahendamisel teada 25. jaanuari 2020. aasta nimekirjast 384 kohtuniku nimega, kes olid 2018. aastal jõustunud seaduse tõttu ametisse nimetatud KRSi ettepanekul⁴. On tõenäoline, et selliselt ametisse nimetatud kohtunike arv on vahepeal suurenenud.

¹ 8. detsembri 2017 seadus, millega muudetakse kohtute nõukogu seadust ja teatud teisi seadusi (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw).

² Vt 15. juuli 2021. aasta kohtuotsust komisjon vs. Poola (kohtunike distsiplinaarkord), C-791/19, EU:C:2021:596, punkt 108 („Tuleb aga tõdeda, et käesoleva kohtuotsuse punktides 104–107 esile toodud asjaolud võivad tekitada põhjendatud kahtlusi KRSi sõltumatuse suhtes ja tema rolli suhtes ametissenimetamise menetluses, nagu see, mille tulemusel nimetati ametisse distsiplinaarkolleegiumi liikmed“) ja punkt 110 („Need asjaolud, mida käsitletakse igakülgse analüüsi raames, mis hõlmab distsiplinaarkolleegiumi liikmete ametisse nimetamisel olulist rolli, mis oli KRSil kui – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 108 – organil, kelle sõltumatus poliitilisest võimust on kaheldav, – (...)“).

³ Resolutsioonis ingliskeelne tõlge on kättesaadav SNi veebilehel: http://www.sn.pl/aktualnosci/SiteAssets/Lists/Wydarzenia/AllItems/BSA%20I-4110-1_20_English.pdf

⁴ Allikas: <https://oko.press/lista-dla-obywateli-384-sedziow-zarekomendowanych-przez-neo-krs/>

Seetõttu esineb reaalne võimalus, et menetluses, millega taotletakse isiku üleandmist Poolale, et viia täide vabadusekaotuslik karistus või meede, osales üks või mitu kohtunikku, kelle määras ametisse KRS 2018. aastal jõustunud seaduse alusel.

- 5 Vastupidi olukorrale, kus taotletakse isiku üleandmist Poolale kriminaalmenetluse läbiviimiseks, on isikul, kelle üleandmist Poolale taotletakse selleks, et viia täide vabadusekaotuslik karistus või meede, võimalik ära näidata, kes on väljaandmistootluse esitanud liikmesriigi kohtunikud, kes tema menetluses osalesid.

Nagu ka isik, kelle üleandmist Poolale taotletakse kriminaalmenetluse läbiviimiseks, ei saa ka isik, kelle üleandmist Poolale taotletakse selleks, et viia täide vabadusekaotuslik karistus või meede, alates 14. veebruarist 2020 tõhusalt vaidlustada kohtuniku ametisse nimetamise kehtivust või tema kohtuniku ülesannete täitmise õiguspärasust. Vastavalt 14. veebruaril 2020 jõustunud seadusele⁵ ei ole Poola kohtutel õigust sellist kaitseargumenti läbi vaadata⁶.

- 6 Rechtbank (esimese astme kohus) ei saa punktides 4 ja 5 toodud kaalutluste põhjal automaatselt järeldada, et kui isik väljaandmistootluse esitanud liikmesriigile üle antakse, siis valitseb reaalne (üldine või individuaalne) oht, et täielikult rikutakse üle antud isiku õigust asja arutamisele seaduse alusel moodustatud kohtus, kas või seetõttu, et pole selge, millise kriteeriumi alusel hinnata, kas seda õigust on rikutud. Selles kontekstis on samuti oluline märkida, et Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi „EIK“) leiab, et kui EIÕK artikliga 6 tagatud õigus seaduse alusel moodustatud kohtule on „autonoomne“ õigus, siis on see väga tihedalt seotud sõltumatuse ja erapooletuse tagatistega. Et teha kindlaks, kas kohtuniku ametisse nimetamise puudused kujutavad endast selle õiguse rikkumist, kasutab EIK kolmeosalist kriteeriumit⁷. Pole selge, kas seda kriteeriumit tuleks samamoodi kasutada ka üleandmisotsuse piiriüleses kontekstis, kus üleandmise eesmärk on vabadusekaotusliku karistuse või meetme täideviimine.
- 7 Supreme Court of Ireland (Iirimaa kõrgeim kohus) on esitanud 30. juuli 2021. aasta otsusega eelotsusetaotluse. See eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. augustil 2021, on Euroopa Kohtus registreeritud kohtuasjana C-480/21 (Minister for Justice and Equality). Supreme Court'i (kõrgeim kohus) eelotsusetaotluse küsimused on nende sõnastuse kohaselt seotud EVMiga, mis on

⁵ Muudatused kohtusüsteemiga seotud õigusaktides, sh üldkohtute korralduse seaduses, kõrgeima kohtu seaduses ja kohtute nõukogu seaduses. [14. veebruari 2020. aasta seadus, millega muudetakse üldkohtute korralduse seadust, kõrgeima kohtu seadust ja teatud teisi seadusi (Ustawa z 14 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw)].

⁶ Artikli 26 lõige 3.

⁷ Vt EIK (Suurkoda) 1. detsember 2020, Guðmundur Andri Ástráðsson v. Island, (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418 §§ 243 kuni 252), ja 22. juuli 2021, Reczkowicz v. Poola (CE:ECHR:2021:0722JUD004344719, §§ 221 kuni 224).

välja antud *kriminaalmenetluse läbiviimiseks*, kuigi üks Iirimaa kohtule esitatud EVM puudutas vabadusekaotusliku karistuse täideviimist. Käesoleva asja EVM puudutab samuti vabadusekaotusliku karistuse täideviimist. Süüdimõistev otsus, mille täitmiseks EVM välja anti, tehti pärast 14. veebruari 2020. Kuigi sellisel juhul saab isik, kelle üleandmist taotletakse, kindlaks teha kohtunikud, kes osalesid tema kriminaalasja arutamisel – erinevalt olukorrast, kus EVMi eesmärk on kriminaalmenetluse läbiviimine –, puuduvad Poolas tõhusad õiguskaitsevahendid juhaks, kui rikutakse õigust asja arutamisele seaduse alusel moodustatud kohtus, seda ka sellise lõplikult jõustunud süüdimõistva kohtuotsuse täitmisel, mis on kuulutatud pärast 14. veebruari 2020. See tõstatab küsimuse, millist kriteeriumit peab rakendama vahistamismäärust täitev õigusasutus, kes peab otsustama EVMi täitmise üle, et täide viidaks vabadusekaotuslik karistus või meede, kui see asutus analüüsib, kas väljaandmistootluse esitanud liikmesriigis rikuti õigust asja arutamisele seaduse alusel moodustatud kohtus.

- 8 Vastus sellele küsimusele ei ole „[un acte] clair“ ja sellele ei saa vastata Euroopa Kohtu olemasoleva kohtupraktika põhjal.
- 9 Rechtbank (esimese astme kohus) esitab Euroopa Kohtule seega järgneva eelotsusetaotluse küsimuse:
[...] [vt alajaotust 4]

2.3 Taotlus kiirmenetluse kohaldamiseks

- 10 Rechtbank (esimese astme kohus) leiab, et sellele küsimusele on vaja vastata kiiresti. Madalmaades moodustavad Poola õigusasutuste poolt välja antud EVMid olulise osa vahistamismäärusi täitvate õigusasutuste töökoormusest⁸.
- 11 Rechtbank (esimese astme kohus) palub Euroopa Kohtul käesolevat eelotsusetaotlust menetleda kiirmenetluses, mille näeb ette ELTL artikli 267 neljas lõik ja Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 107.
- 12 Eelotsuse küsimus puudutab ELTL kolmanda osa jaotises V reguleeritud valdkonda. Isik, kelle üleandmist taotletakse, on praegu Madalmaades erakorralise vahi all. Rechtbank (esimese astme kohus) ei saa teha otsust tema üleandmise kohta enne, kui Euroopa Kohus on vastanud [...] eelotsusetaotluse [...] küsimusele [...]*. Euroopa Kohtu kiire vastus eelotsusetaotluse küsimusele

⁸ Kõige hiljutisemate statistiliste andmete alusel, mis on 2019. aasta andmed, said Madalmaad sel aastal 1077 EVMi. Neist EVMidest 379 esitas Poola. Allikas: Openbaar Ministerie, Internationaal Rechtshulpcentrum Amsterdami (avaliku halduse ministeerium, rahvusvahelise õigusalase koostöö keskus, Amsterdam, Madalmaad) 2019. aasta raport Euroopa vahistamismääruse kohta, lk 9.

* Märkus: teksti autor on kasutanud mitmust, kuid see näib olevat kirjaviga, sest eelotsusetaotluses on ainult üks küsimus.

mõjutab seega vahetult ja määravalt seda, kui kaua peab puudutatud isik olema erakorralise vahi all.

3. Kokkuvõte

Selleks et esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus, tuleb kohtuvaidluse menetlusstaadium uuendada.

4. Otsus

PALUDA Euroopa Liidu Kohtul vastata järgmisele küsimusele:

Millist kriteeriumit peab kohaldama kohus, kes peab otsustama EVMi täitmise üle, et viidaks täide jõustunud vabadusekaotuslik karistus või meede, kui see kohus analüüsib, väljaandmistaoitluse esitanud liikmesriigis rikuti süüdimõistva otsuseni viinud kohtumenetluses õigust asja arutamisele seaduse alusel moodustatud kohtus, arvestades, et sellise rikkumise korral ei olnud selles liikmesriigis võimalik kasutada ühtegi tõhusat õiguskaitsevahendit?

[...] [lõppsõna ja allkirjad]